

A. YAĞMUR TUNALI'NIN İKİ GÖZÜM TÜRKÇE ADLI ESERİ ÜZERİNE

Tunahan Çolak

Tüm dillerde olduğu gibi Türkçe de sürekli değişen ve gelişen bir yapıdadır. Sanattan bilime, spordan felsefeye veya günlük hayattan resmî yaşama kadar toplumun her alanında Türkçe, Türk milletinin ortak iletişim aracı olarak varlığını sürdürürken aynı zamanda kolektif bilincin bir yansımasını oluşturur. Dilin kullanımı, ona gösterilen dikkat ve hassasiyet de bu bilincin içerisinde yer alır. Böylece Türkçe, toplumun düşünce sistematığının bir tezahürü olarak karşımıza çıkar. Elbette, az önce söylenenler dilciler tarafından bilinen bir durumdur. Ancak, Türkçenin bilimsel incelemeleri yapılırken belki de üzerinde en az durulan konulardan birini oluşturur. A. Yağmur Tunalı *İki Gözüm Türkçe*'de¹ bu duruma değinerek Türkçe üzerine daha önce az sayıda yapılmış aynı türdeki çalışmalardan farklı bir bakış açısıyla okuyucu karşısına çıkmaktadır.

Tunalı; kitabında dil dikkatinden dil bozulmalarına, tiyatrodan müziğe, televizyon ve radyo programlarından dil-kültür ilişkisine kadar her konuyu kendi birikimiyle eleştirel bir bakış sunmaktadır. Türkçenin bu yönü üzerine yapılan çalışmalar arasında Prof. Dr. Mehmet Kaplan'ın *Kültür ve Dil*, Prof. Dr. Necmettin Hacıeminoğlu'nun *Türkçenin Karanlık Günleri*, Prof. Dr. Oktay Sinaoğlu'nun *Bye Bye Türkçe* veya Feyza Hepçilingirler'in *Türkçe "Off"* kitapları örnek gösterilebilir. Ancak, *İki Gözüm Türkçe* ihtivası ve amacı bakımından

farklılıklar arz eder. Yazar, eserin ithaf bölümünde *"Bu kitap, Türkçenin Sırları'ndan elli yıl sonra onun anlayışıyla ve yol göstericiliğiyle yazıldı. Bu mânâda bir devamlılığın ifadesidir ve o'na ithâf edilmesi, yazarı için zevkli bir vazifeden öte mânâlar taşır."*² açıklamasını yapmaktadır. Bu yönüyle *İki Gözüm Türkçe*'nin Nihad Sâmî Banarlı'nın *Türkçenin Sırları* adlı eseriyle aynı zemine oturduğu yazar tarafından belirtilmiştir. Tunalı, Türkçenin kullanımına dair sorunlu gördüğü ne varsa kitabında işlemeye özen göstermiştir. Bunun için tarih, sanat, siyaset, edebiyat gibi disiplinlerden de faydalanmıştır. Esasında amacı Türkçeyi her yönüyle ele alarak millî şuurun dile tezahürünü doğru şekilde ortaya koymak ve dil farkındalığı oluşturmaktır, denebilir. Bu yönüyle *İki Gözüm Türkçe*'yi bir öz eleştiri kitabı olarak kabul etmek yanlış olmaz.

¹ A. Yağmur Tunalı, *İki Gözüm Türkçe*, Bilge Kültür Sanat, İstanbul 2024. Yapılan alıntılarda eserin bu baskısından yararlanılmıştır.

² A. Yağmur Tunalı, *age.*, s. 5.

A. Yağmur Tunalı'nın *İki Gözüm Türkçe* kitabını içerik bakımından ele almadan önce kitabın ön kapağında okuyucuyu karşılayan Prof. Dr. Ahmet B. Ercilasun'un "*Yağmur Tunalı'nın kitabını yalnız dilciler değil bütün aydınlar okumalıdır.*" sözü üzerinde durulmalıdır. Kapaktaki bu ifade, Ercilasun tarafından kaleme alınan sunuş bölümünden bir alıntıdır. Ayrıca, kitabın arka kapağında aynı bölümünden alınan iki paragraf bulunmaktadır. Kapakta Türk Dili profesörü olan Ercilasun'un sözlerine yer verilmesi, konuyla ilgilenen herkese çağrı oluşturması amacıyla seçilmiştir. Bu kitabı, Türk dili üzerine çalışanlardan ziyade Türkçeyle bilim üreten tüm alan uzmanlarının, sanatçıların, bürokratların vs. yani toplumda örnek teşkil edebilecek herkesin okuması gerektiği kapakta yer alan ifadede kendini göstermiş, hedef okuyucu kitlesi en başında belirtilmiştir.

Kitap yapı olarak sırasıyla içindekiler, sunuş, ön söz, "Dil Dikkati", "Türkçenin Sesi" ve " 'Dilimiz Kimliğimiz' ise Kimliksizleşiyoruz" adındaki üç ana bölüm ve dizinden oluşmaktadır. İlk iki bölüm dört son bölüm ise üç ana başlıktan oluşmaktadır. Ana başlıkların her birinin altında giriş yapacağı konuya dair özlü söz veya şiir bulunmaktadır. Yazar, ön sözde "*Kitabın belli kısımları Karar ve Milli Devlet gazetelerinde yayınlandığında gösterilen ilgi beni memnun etti ve yazdıklarımın kitaplaşmasında önemli bir itici güç oldu. İlgili bölümlere yer yer o yazıları da yerleştirdim.*"³ sözleriyle gazetede yazdığı bazı yazıları kitabın içerisine koyduğunu söylemiştir. Kitapta kaynakça yer almamaktadır. Tunalı, metin içlerinde dipnot yöntemiyle bazen kaynak göstermiştir. Ancak yaptığı her alıntı için kaynak vermemiş, yazarın adını vermekle yetinmiştir. *İki*

Gözüm Türkçe bu yönleriyle deneme türünde kaleme alınmış bir eserdir.

Kitabın ilk bölümünde, dil dikkati üzerine odaklanan yazar Türkçenin kullanımına yönelik eleştirel bir bakış getirir. "*Öyle bir dönemdeyiz ki sözü en açık şekliyle söylemek bile anlaşılmaya yetmiyor.*"⁴ diyerek söze başlar ve bu durumun ana sebebini "*Türkçesizlik*" olarak ifade eder. Yazarın kullandığı bu tabir aslında kitabında anlattığı tüm sorunların başlıca sebebini oluşturur. Türkçenin tehlikeye girmesini bir beka sorunu olarak görür. Çünkü, yazar için Türkçenin bozulması, milletin bugününün ve yarınının da bozulması demektir. Yazar, genel olarak bu bölümde Türkçenin uğradığı hasarlardan bahseder. Türkçenin geçirdiği değişim dönemlerini başka dillerden örnekler de vererek karşılaştırır. "*Bizi biz yapan unsurların lokomotifidir.*"⁵ diyerek Türkçe ve Türklük arasında bağlar kurar. Türkçenin Türkiye'deki yerini tartışır. Aynı zamanda "Öz Türkçecilik" hareketine ve onun getirdiği dil hasarlarına da değinen yazar, bu hareketi tüm yönleriyle eleştirir. Bu konuyla ilgili *Türkçeye Ettiklerimiz* başlığı altında "*Yüzyıl içinde, tahtından alaşağı ettik o yanından bu yanından kırılmış bir dille konuşuyor ve yazıyoruz. Yanmış binasından, içi yanan yardımseverlerin kurtarıklarıyla idare eden eski zenginler gibiyiz ve ne yazık ki bunun farkında bile değiliz.*"⁶ ifadesini kullanır. Yazarın bu sözleri esasında ele alınan konular için genel bir özet niteliği taşımaktadır. Dil-kültür ilişkisi yine bu bölümde ele alınan diğer bir konudur. Genç kuşaklara kazandırılması gereken önemli olgunun "Türkçe sevgisi" olduğunu vurgular. Yazar bu konuyla ilgili "*Kendi dilinin sevgisini veremeyen devletler, baş-*

⁴ A. Yağmur Tunalı, *age.*, s. 27.

⁵ A. Yağmur Tunalı, *age.*, s. 71.

⁶ A. Yağmur Tunalı, *age.*, s. 42.

³ A. Yağmur Tunalı, *age.*, s. 19-20.

ka dillere ve dolayısıyla başka kültürlere ve başka milletlerin sevgisine kapı ararlar.”⁷ diyerek genç nesillere bu sevginin aşılmasını gerektiğinin üzerinde durur. Çünkü Tunalı'ya göre “Türkçesiz her bilgi ve başarı noksanıdır.”⁸ Bu sebeple, genç kuşaklarda Türkçe sevgisi oluşturulmak zorundadır. İlk bölümde ele alınan tüm bu konular içerisinde dilcilerin yani bu işin bilimsel yönüyle ilgilenenlerin yeri de yazar tarafından tartışılmıştır. Tunalı, “Dil konularını dilcilere bırakmak yanlışımız değil, büyük yanlışımızdır.”⁹ ifadesiyle tavrını ortaya koyar ve “Dil hepimizindir ve sahibi de millettir. Millet diline titizlenmezse, dil sevgisi ve saygısı, şuûru yerleşmemişse bilim adamları ve kurumları da boşluğa düşebiliyor.”¹⁰ diyerek konuya bu şekilde bir bakış getirir. Gramerden ziyade dilin bütününe odaklanmak gerektiğini savunur.

Tunalı, ilk bölümde ele aldığı dil hasarından kaynaklı Türkçenin iletişimdeki algı ve kavrayış sorunlarından sonra ikinci bölümde *Türkçenin Sesi* başlığı altında telaffuz konusuna eğilir. Yabancı kelimelerin telaffuzuyla birlikte dile alınmasına “Diller için sıkıntı bir dildeki kelimeyi aynı sesiyle almaya çalışmaktır. Bu ağız içini, bütünüyle hançereyi onlar gibi kullanacağım demektir. Yüzyıllar içinde oluşan bir ağız yapısını, dil sesini, harflerin çıkış yerini değiştirmek kendiliğini bırakmak demektir.”¹¹ sözleriyle karşı çıkar. Başka dillere gösterilen saygının Türkçeye de gösterilmesi gerektiğini söyler. Çünkü yazara göre, Türkçe; Türk’ün karakterini duyurur. Ayrıca, Türkçenin vurgu ve tonlamasıyla millî bir karakter gösterdiğini de vurgular. Bu düzen içerisinde özellikle medyada

yapılan yanlışlara “Medyanın dil bozgununa seyirci kalınması kendini sevmemeye yakın bir durumdur. ...Medyada yanlış dil kullanımlarına ve özellikle kasıtlı hale geldiğini açıkça gördüğümüz, bildiğimiz telâffuz bozukluklarına rıza göstermeye devam edersek olacaklar bellidir.”¹² sözleriyle eleştirel bir bakış getirir. Daha önce anlattığı temel sorunlar sebebiyle telaffuzda da bozulmalar olduğunu söyler ve detaylandırır. Ayrıca, yazar bu bölümde tiyatrodan müziğe, muhabirlerden spikerlere kadar telaffuz konusunda eleştirel değerlendirmelerde bulunur. “Dilin ses ölçüsünü her zaman ve her yerde müzik tayin eder.”¹³ sözleriyle müziğin Türkçe üzerindeki etkisini vurgular. Batı’dan alınan ve aynı şekilde Türkçeye uygulanmaya çalışılan müzik türlerini eleştirir. Bununla birlikte yazar, kendi düşüncesine göre “bozuk Türkçe” kullanan bazı sanatçıları da eleştirir. Tiyatro konusuna da değinen Tunalı, “Dünyada dilin telaffuzunda örnek alınanlar öncelikle tiyatroculardır.”¹⁴ ifadesiyle sözlerine başlar ancak Türk tiyatrocularını dil kullanımı konusunda eskisi kadar hassas olmadıkları gerekçesiyle eleştirir. Aynı eleştirilerini medyada yer alan spikerler ve muhabirlere de yöneltir.

Eserin son bölümünde; Türkçeye alakalı güncel olaylara toplumun ilgisi, Türkçenin imlası, dil hassasiyeti gibi konular ele alınır. “Dilimizi biliyor muyuz?” başlığıyla son bölüme giriş yapan yazar Türkçeye ilgili güncel olayları ve kurumların almış oldukları kararların toplumdaki karşılığını sorgular. Konuyla ilgili gazetede yazdığı bir köşe yazısına atıfta bulunan yazar, “2017’nin Türk Dili Yılı olduğundan kaç kişinin haberi var?”¹⁵ sorusunu sorar. Buna

⁷ A. Yağmur Tunalı, *age.*, s. 69.

⁸ A. Yağmur Tunalı, *age.*, s. 68.

⁹ A. Yağmur Tunalı, *age.*, s. 79.

¹⁰ A. Yağmur Tunalı, *age.*, s. 79.

¹¹ A. Yağmur Tunalı, *age.*, s. 104.

¹² A. Yağmur Tunalı, *age.*, s. 114.

¹³ A. Yağmur Tunalı, *age.*, s. 121.

¹⁴ A. Yağmur Tunalı, *age.*, s. 116.

¹⁵ A. Yağmur Tunalı, *age.*, s. 185.

benzer konularda yapılan etkinliklerin göstermelik olduğunu savunur ve toplumu bu yönüyle eleştirir. Bu konu özelinde dil dikkatine de değinen yazar, bu dikkatin sadece imla ve kök-köken meselelerine indirgenmesine karşıdır. Tunalı'ya göre dil “yaşanışı ve kullanılışı” ile bir bütündür. Aynı zamanda alıntı kelimelerin Türkçedeki durumu ve yapısı eleştirel bir bakışla değerlendirilir. Yazara göre yabancı dillerden kelime almak sorun değildir. Asıl sorun kelimelerin dilin kurallarıyla almaktır. Bu konuya dair “Arapça ve Farsça'nın Türkçe'de kelime kaybına yol açtığı olmuştur ama asıl büyük sıkıntı bu değildir. Asıl büyük dert o dillerden kural almaktır.”¹⁶ açıklamasını yapar. Tunalı, Türkçedeki terim sorunlarına da değinir. Aydınların kullandıkları jargona dair tespitler yapar. Bu konuyla ilgili “Biz ilk mektep sıralarında e hali, i hali, de hali, den hali diye öğrendik. Şimdi dilcilerimiz datif, ak-küzatîf, lokatîf, ablatif demeyi tercih eder oldular.”¹⁷ örneğini verir. Türk akademisinin günümüzde yabancı terimleri doğrudan kabul ettiğini ve bu terimlere Türkçe karşılık bulmamaları konusunu eleştirir. Yazar, yabancı kelimelerin dile tesirinin akabinde *dil-kültür-hayat* ekleninde Türkçenin millîlik durumunu değerlendirir. Burada özellikle “Levhalarınızı Gösterin Size Kim Olduğunuzu Söyleyeyim” başlığı altında “Kendi dilini sevmeyen nesiller...”¹⁸ ifadesi dikkat çekicidir. Yazarın Türk dünyasındaki etnik ve dil adlandırmaları üzerine tepkisi yine bu bölümdeki “Aşiretler Bir, Millet Parça Parça” başlığı altında kendine yer bulur. Yazar; Kazak, Kırgız, Uygur vb. adlandırmalarını tuhaf karşılar. Tunalı'ya göre hepsi Türk'tür ve Türk denmelidir. Uygur Türkü, Kazak Türkü gibi ifadeleri yanlış bulur. Türk

dünyasında etkileşim kurduğu devlet adamları ve yazarlar üzerinden onların da düşünceleri bağlamında bu konuda örnekler verir. Yazar aynı zamanda bu bölümde kurumsal hayatta kullanılan dili de eleştirir. Eczacıbaşı grubunun başlatmış olduğu dil kampanyasını olumlu bulur. Kampanyanın esasında dile getirdikleri Türkçe ve İngilizce karışık ifadelerle karşı “uydurukça” tabirini kullanmalarını destekler. Eczacıbaşı'nın başlattığı kampanyanın öncü ve örnek olduğunu söyler. Tunalı eserinin sonunda “Türkçe'nin Geleceği” başlığı altında Türkçenin tüm lehçeleriyle yeniden yakın temas kurabileceği döneme girildiğini ve bu temasa “tahmin edilenden daha çabuk bir dil kaynaşması -ve belki birleşmesi- yaşanacağı”¹⁹ görüşünü belirtir. Eserini “Büyük millet, dili ve yüksek kültürüyle yeniden büyüklüğünü tadacaktır.” ifadeleriyle sonlandırır.

Genel çerçeve incelendiğinde kitabın karamsar bir yapıda ele alındığı görülmektedir. Çok az noktada yazar olumlu görüş belirtir ve bu görüşlerini eserin son bölümlerinde dile getirir. Bu bakımdan ele alındığında Türkçenin durumunu gerçekten de yazarın çizdiği vahim çerçeve içerisinde değerlendirmek okuyucu için karamsar bir tablo sunabilir. Nihayetinde okuyucu “Peki ne yapacağız?” sorusunu yönelttiğinde kitapta bunun tam anlamıyla bir cevabını bulamayacaktır. Yalnızca, esasında anlattığı konuların tümünün önüne geçilmesi için “Köklü tedbir dil sevgisini uyandırmaktır. Kültürü korumaktır. Türkçe sevgisinin vatan sevgisi halinde kökleşmesi bizi kurtarır. Her türlü kurtarır.”²⁰ şeklinde bir ifadeye bulunur. Devamında ise eğitime vurgu yapar. Ancak yazarın bahsettiği eğitim yalnızca okullarda verilen eğitim değil “topyekûn” bir eğitimidir. Tunalı, kendi

¹⁶ A. Yağmur Tunalı, *age.*, s. 198.

¹⁷ A. Yağmur Tunalı, *age.*, s. 210.

¹⁸ A. Yağmur Tunalı, *age.*, s. 227.

¹⁹ A. Yağmur Tunalı, *age.*, s. 261.

²⁰ A. Yağmur Tunalı, *age.*, s. 228.

tabiriyle “*dil gafleti*” durumunun içinden çıkılması için öncelikle tedbir ve topyekûn eğitimin şart olduğunu savunur. Elbette yapılması gereken de şüphesiz budur. Ancak “Ne yapacağız?” konusundan ziyade “Nasıl yapacağız?” sorusunu da açıklamak gereklidir. Bu bakımdan, dilde dikkat edilecek pek çok hususun varlığını somut olarak ortaya koyan *İki Gözüm Türkçe*’nin amacı-

nın sadece dil farkındalığı oluşturmak olduğu açıkça ortaya çıkar. Hayatın akışında yer edinen Türkçenin durumunu gözler önüne serer. Prof. Dr. Ahmet B. Ercilasun’un kitabın sunuş kısmında belirttiği gibi okuyucunun yazarın görüşlerine katılma gibi bir zorunluluğu yoktur. Sadece okunup üzerine düşünülmesi, gerekirse tenkit edilmesi Türkçe için bir kazanım olacaktır.

